

Гарбузюк Т. В. Формування творчої активності учнів початкової школи у різноманітній музичній діяльності / Т. В. Гарбузюк, І. А. Мурсамітова // Соціокультурні функції мистецтва у музично-естетичному просторісьогодення: Матеріали обласної науково-практичної конференції (м. Стаханов, 03 квітня 2014 р.). – Стаханов: ВП «Стахановський навчальний комплекс: Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», 2014. – С. 129 – 135.

УДК 372.878

ФОРМУВАННЯ ТВОРОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У РІЗНОМАНІТНІЙ МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Гарбузюк Т.В., Мурсамітова І.А.

ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

Музичне мистецтво - не тільки навчальний предмет, а й могутній засіб виховання, який має надати емоційного й естетичного забарвлення всьому духовному життю людини. Формування активного діяльнісного підходу до розвитку пізнання та активізації успіхів учнів у різноманітній музичній діяльності – ключова проблема сучасної освіти.

У національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено: «Головна мета української системи освіти - створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...», а Закон України «Про загальну середню освіту» стверджує: «Завданням загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань». Нові завдання шкільної освіти в Україні, що спрямовані на гуманізацію та демократизацію всього навчального процесу в школі, визначають нові пріоритети навчання і виховання, потребують формування ініціативної особистості, здатної до раціональної творчої праці. Ми живемо у третьому тисячолітті, у час комп'ютеризації та інтенсивного розвитку всіх

галузей науки та виробництва, і глибоко усвідомлюємо незворотність демократичних змін, що відбуваються у суспільстві і освіті зокрема. Тому ми не повинні забувати про те, що сучасні діти не такі, якими були ми, отже, вони потребують від сучасного навчання чогось нового. Те, що було гарним учора, не є актуальним сьогодні [1, с. 3-4].

Проблема музичної творчості привертала увагу ще Платона, Сократа, Ксенофана, Фому Аквінського, А. Шопенгауера, Ф. Шеллінга, І. Канта та ін. Античні мислителі пов'язували творчість зі сферою багатогранної людської діяльності, що постійно змінюється. Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає музичну творчість як постійного супутника розвитку дитини (Л. Виготський); як діяльність, у результаті якої створюється щось принципово нове, оригінальне, що тією чи іншою мірою відбиває індивідуальні нахили і здібності людини (І. Волков); як процес створення, відкриття чогось нового, раніше невідомого для конкретного суб'єкта (В. Моляко); як особистісно-орієнтовану розливальну взаємодію суб'єктів, як похідну інтелекту, заломлену через мотиваційну структуру (С. Сисоєва).

Психолого-педагогічні аспекти формування музично творчої особистості розглядаються в дослідженнях вітчизняних учених: Б. Ананьєва, В. Андрєєва, Ю. Бабанського, І. Беха, Д. Богоявленської, В. Загв'язінського, Н. Кузьміної, Г. Сіліної, С. Сисоєвої, Н. Лейтес та в роботах зарубіжних учених: Г. Айзенка, Дж. Гілфорда, А. Маслоу, А. Олпорта, К. Роджерса, Д. Шеренберга та ін.

Аналіз стану навчально-виховного процесу в школі говорить про те, що вчителі на уроках недостатньо використовують засоби розвитку пізнавальної активності, що приводить до зниження ефективності сприйняття вивченого програмового матеріалу, а це, в свою чергу, призводить до зниження якості освіти в цілому. Тому метою даної роботи є виявлення впливу методів активізації музичної діяльності молодших школярів на розвиток творчої активності.

Музична освіта на уроках музичного мистецтва будується з урахуванням загальних задач музично – естетичного виховання дітей і проводиться відповідно до учбового плану. При цьому приймається до уваги те, що зміст і структура занять повинні бути варіативними і цікавими, з використанням різноманітних прийомів, що допомагають дітям сприймати музичний твір, зрозуміти елементарні основи музичної грамоти. Для вирішення цих завдань використовуються методи активізації успіхів учнів в початковій школі. Основною музичною діяльністю на уроках музичного мистецтва є: вокально-хоровий спів, музична творчість, слухання музики, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах, теоретичне вивчення музики. Щоб покращити сприймання учнями матеріалу, зацікавити їх у сприйманні того чи іншого твору, пробудити бажання слухати краще досягається за допомогою використання дидактичних ігор на уроках музики. Діти молодшого шкільного віку сприймають будь-який навчальний матеріал якісніше через гру [1, с. 123-124]. Особливо це стосується уроків музичного мистецтва. Розвиток творчих здібностей молодших школярів здійснюється в основному на уроках музичного мистецтва і саме шляхами використання музично-дидактичних ігор на уроках. Музично-дидактичні ігри, які використовую на уроках прості, доступні, цікаві та захоплюючі: вони викликають у дітей бажання співати, слухати, грати і танцювати [2, с. 13-14].

Найефективнішими видами музичної діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку є спів, слухання музики, гра на дитячих музичних інструментах, рух під музику і музична творчість. Наукові дослідження і педагогічна практика переконують, що всі ці види музичної діяльності різною мірою доступні дітям. Сучасна програма з дошкільного виховання приділяє увагу кожному виду. Так як і велику увагу приділяють сучасній програмі з музики для початкових класів, де і застосовують метод наступності і послідовності у процесі навчання дітей музики [3, с.23-24].

Гра на дитячих музичних інструментах - один з видів колективної виконавської діяльності учнів. Її призначення на уроці - сприяти прояву й

розвитку музичних здібностей учнів, збагачувати художній досвід молодших школярів, розвивати їхній інтерес до виконавської діяльності. При цьому важливо емоційне відношення дітей до музикування, сприйняття звучання окремих інструментів і засвоєння прийомів гри. Включення в урок гри на музичних інструментах пов'язане з рішенням наступних педагогічних завдань:

- стимулювати виконавську діяльність дітей на заняттях, у позакласній роботі (на святах, шкільних концертах, у родині, у години відпочинку);
- сприяти формуванню в них художнього смаку й інтересів;
- виховати інтерес до гри в оркестрі; розрізняти тембр інструментів, почувати гармонію їхнього звучання;
- активізувати розвиток музичних здібностей (ладове почуття, почуття ритму, музичної форми, тембровий, гармонійний, мелодійний слух);
- сприяти формуванню уявлень про виразну сутність елементів;
- музичної мови й засобів музичної виразності.

При виконанні навчально-виховних завдань вирішальне значення належить репертуару, методам роботи. Головна особливість музичного матеріалу - його універсальність. Вона проявляється в тім, що ті самі здобутки є основою формування різних уявлень, умінь, навичок, почуттів. Крім того, музичний матеріал повинен бути доступним для спільного виконання учнів і вчителя й призначений для формування творчих здібностей учнів. По його зразку вони можуть обробляти й складати свої пісеньки, танці. Гра на дитячих інструментах особливо корисна для музично-творчого розвитку учнів зі слабким рівнем координації слуху й голосу, крім того, для всіх це - гарна підготовка до освоєння більш складних інструментів. У результаті занять інструментальним музикуванням школярі повинні: знати назви інструментів і правила їх зберігання; уміти розрізняти на слух тембри інструментів і усвідомлювати їх виразну сутність; опанувати прийомами й способами гри на кожному інструменті; розуміти виразні особливості звукоутворення; усвідомлювати виразність музичних засобів і опанувати

способами їхньої передачі в інструментальному виконанні; опанувати навички ансамблевого виконання, підбору по слуху нескладних мелодій, уміти корегувати якість виконання іншими дітьми різних партій у нескладних добре знайомих творах; знати розташування високих і низьких звуків на звуковисотних інструментах, назви нот і їх місце на нотному стані; уміти орієнтуватися в запису нескладних партитур до пісенних і інструментальних мініатюр, а також п'єс для слухання музики. На сучасному етапі у зв'язку з розвитком і розповсюдженням засобів масової комунікації, сприймання музики стало важливою формою задоволення духовних запитів школярів. Адже музика сьогодні дуже поширена, фактично духовний розвиток молоді відбувається під безпосереднім її впливом [4, с. 123-124].

Молодший шкільний вік – це період нагромадження естетичної інформації, появи перших навичок естетичної культури, сприймання і діяльності.

Сприймання музики нашими вихованцями, як і інші види музичної діяльності, охоплює широке коло понять (пізнання, творення, перетворення, відтворення, оцінювання, спілкування).

Необхідно підтримувати активність учнів під час слухання музики. Донедавна цей вид музичної діяльності вважався пасивним. Для того, щоб діти були активні під час слухання необхідно створити проблемну ситуацію: запропонувати дітям вслухатися в музику і спробувати визначити її характер, про що вона розповідає, які думки і почуття викликає, за допомогою яких засобів музичної виразності. Доцільно практикувати колективні відповіді за диригентським жестом учителя, якщо вони нескладні, однослівні (жанр твору, його характер). Це економить час і подобається дітям.

Перш ніж привчати дітей слухати музику у виконанні симфонічного оркестру, треба продемонструвати їм зблизька скрипку, віолончель, флейту, трубу, фагот, показати їх звучання, розповісти про кожен із них. Це збуджує у дітей інтерес. Їм і самим хочеться послухати симфонічний оркестр, спробувати відрізнити звучання інструментів. Тому доцільно проводити

екскурсії у філармонію, театр оперу та балету, ляльковий (якщо є можливість), щоб послухати концерти, виступи майстрів художньої самодіяльності. Щоб розвивати естетичне почуття дітей слід не втрачати можливості безпосереднього спілкування з природою, а особливо слухання голосів птахів, впізнавання їх, розуміння [5, с. 52-53].

Важливе місце у вихованні – зацікавленості до музичного мистецтва займає метод музичного узагальнення, в основі якого лежить узагальнення знання про музику. Щоб у дітей склалося цілісне уявлення про музичне мистецтво, в цьому допоможе метод забігання вперед і повернення до пройденого, а на активізацію емоційних відносин школярів до музики направлений метод емоційної драматургії.

Отже, формуючи музичні здібності на уроках художньо-естетичного циклу доцільно використовувати інноваційні технології, адже послідовне й систематичне використання на уроках музичного мистецтва інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних форми навчання, особистісно зорієнтованих розвивальних технологій дає можливість спостерігати за творчим розвитком учнів, формувати спеціалізовані знання в процесі навчання й виховання особистості в музиці, реалізувати можливості сучасних засобів навчання.

Можна зробити висновок, що навчання може стимулювати формування та реалізацію креативних здібностей особистості лише в тому випадку, якщо процес навчання стане творчим, орієнтованим не на механічне тренування, а на набуття учнями відповідних вмінь та навичок щодо творчого вирішення проблем за умови взаємозв'язку формування розумових та творчих здібностей.

Серед багатьох навчальних предметів урокам музичного мистецтва належить особливе місце в естетично – художньому вихованні дітей, а також у всій системі формування творчої особистості. Уроки музики, не тільки розвивають фантазію, креативність, але й дають школярам безліч корисних, практичних навичок, які потім використовують, беручи участь у

різноманітних позакласних творчих конкурсах, концертах, розважально-ігрових програмах. Завдячуючи впровадженню інноваційних технологій на уроках музичної культури, з'являється можливість на високому рівні проводити нестандартні уроки. Нове покоління, що зростає в епоху інформації, потребує принципово нових рішень у педагогічному вихованні. Використання інформаційних-комунікаційних технологій є необхідним інструментом для сучасного уроку музики, а також важливим кроком до виховання гармонійної особистості ХХІ століття.

З кожним роком все більше уваги приділяється розвитку творчої активності дітей. Вчитель музики відчиняє двері дітям у світ музики, допомагає робити перші кроки до прекрасного. Жодна діяльність на уроках не буде цікавою і плідною, якщо вона перетвориться на сухе відпрацьовування навчального матеріалу. Тому кожен вчитель повинен ставити за мету, як створити урок цікавим, повноцінним і як активізувати успіхи дітей на уроках музичного мистецтва.

Перспективою подальшого дослідження може стати вивчення творчих здібностей учнів на уроках музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Виховання музичної культури молодших школярів:** Навчально – методичний посібник / За заг. ред. Л. М. Ракітянської.- Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – 156 с. **2. Дидактичні ігри на уроках:** [Досвід вчителів різних предметів] // Все для вчителя. – 2003.-№9 (березень).- 24 с. **3. Жорник О.** Формування пізнавальної активності учнів у процесі спільної ігрової діяльності // Рідна школа. – 2000. - №1. – 28 с. **4. Зязюн І. А.,** Миропольська Н. С., Хлебнікова Л. О. та ін. Виховання естетичної культури школярів. – К.: ІЗМН, 1998. – 156 с. **5. Ороновська Л.** Розвиток творчої активності молодших школярів на уроках музики // Мистецтво та освіта. – 2003. - № 4. – 57 с.

Гарбузюк Т.В., Мурсамітова І.А. Формування творчої активності учнів початкової школи у різноманітній музичній діяльності

Стаття присвячена вивченню впливу методів активізації музичної діяльності на розвиток творчої активності молодших школярів. Аналізуються методи і прийоми музичного виховання, які використовуються вчителем в різних видах музичної діяльності. Особлива увага приділяється використанню інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних форм навчання, особистісно зорієнтованих розвивальних технологій як необхідного компонента сучасного уроку музики.

Ключові слова: урок музики, творчі здібності, види музичної діяльності, інформаційно-комунікаційні технології.